

واکاوی پدیدارشناسانه چالش ها و مزایای شبکه اجتماعی علمی از منظر توجه به یادگیری جمعی (مورد مطالعه گروه انجمن مطالعات برنامه درسی)

ندا باقری مهبیاری^۱، محمد اکبری بورنگ^۲، محمدعلی رستمی نژاد^۳

^۱ دانشجوی دکترای برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

^۲ استادیار برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

^۳ استادیار برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

چکیده

هدف مقاله حاضر بررسی چالش ها و مزایای شبکه اجتماعی از منظر توجه به یادگیری جمعی بود. بدین منظور گروه انجمن مطالعات برنامه درسی به عنوان جامعه و اعضای فعال مشارکت کننده در آن به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند و از آنها با استفاده از مصاحبه باز و ساختار نیافته به عمل آمد. نتایج تحقیق فوق حاکی آن بود که عمده چالش های موجود در این شبکه اجتماعی عبارتند از: یادگیری سطحی، فشارهای ناشی از نظام رسمی، بازده یادگیری کم، عدم وجود سازماندهی. مزایای این شبکه اجتماعی عبارت بود از: افزایش یادگیری تصادفی، افزایش تعامل بین دانشجویان، افزایش تعامل با اساتید، افزایش رشد حرفه ای.

واژه های کلیدی: شبکه های اجتماعی، یادگیری جمعی، آموزش الکترونیک

۱. مقدمه

امروزه استفاده از رایانه، زندگی بشر را در تمامی وجوه دگرگون ساخته است. مطالعات انجام شده در ارتباط با برنامه های توسعه ی اغلب کشورها، نشان دهنده ی محوری بودن نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در اینگونه برنامه هاست. فناوری اطلاعات و ارتباطات را می توان به عنوان ابزاری نیرومند و قوی برای ارتقای کیفیت و کارآیی آموزش مورد استفاده قرار داد، به گونه ای که شیوه های سنتی آموزش را دستخوش تغییر قرار دهد و دیگر نیازی به حضور فیزیکی در کلاس های درس نباشد. یکی از ابعاد مهم برخاسته از فناوری اطلاعات و ارتباطات، آموزش الکترونیک است. آموزش الکترونیک به مجموعه فعالیت های آموزشی گفته می شود که با استفاده از ابزارهای الکترونیکی اعم از صوتی، تصویری، رایانه ای، شبکه ای و مجازی و... صورت می گیرد (کیا، ۱۳۸۸). آموزش الکترونیک از پتانسیل بالایی برای یادگیری جمعی برخوردار است. یادگیری جمعی اصطلاحی است که معمولا در بافت هایی که یادگیری به صورت مشترک رخ می دهد مورد استفاده قرار می گیرد (آنته، ۲۰۱۰). تفاوت بین یادگیری جمعی و یادگیری مشارکتی هنوز مبهم است اما مطابق با گفته های اولسون و گرنبرگ (۲۰۱۶) می توان گفت که در یادگیری مشارکتی گروهی از افراد وجود دارند که تلاش می کنند چیزی را با یکدیگر یاد بگیرند بدون اینکه به بافت اجتماعی یادگیری توجهی داشته باشند اما در یادگیری جمعی تلاش برای رسیدن به درک واحد از اهمیت زیادی برخوردار است. بنابراین مساله مهم در یادگیری جمعی هم افزایی و رسیدن به درک واحد و جدیدی در یک بافت اجتماعی است. یادگیری جمعی طیف گسترده ای از یادگیری را تحت پوشش قرار می دهد که از جمله آن ها می توان به یادگیری بین تیم ها، سازمان ها و انجمن ها اشاره کرد. هسته اصلی یادگیری جمعی را کارگروهی و بحث و به اشتراک گذاری ایده ها تشکیل می دهد (T.N. Garavan, McCarthy, ۲۰۰۳). در یادگیری جمعی شرایطی برای افراد مهیا می شود تا با یکدیگر و اساتید خود ارتباط برقرار کنند (کیا، ۱۳۸۸). یادگیری جمعی نوعی یادگیری نهفته در تعاملات اجتماعی است. در واقع می توان گفت یادگیری جمعی حرکت از یادگیری معلم محور و سخنران محور به سمت یادگیری جمع محور است. در یادگیری جمعی^۱ نقش معلم یا مربی از بین نمی رود اما معلم نیز با فراگیران به یادگیری می پردازد (B.L. Smith, J.T. McGragor, ۱۹۹۲). می توان گفت که یادگیری جمعی ایده کار گروهی و تیمی بین فراگیران را افزایش می دهد (Slavin, ۱۹۹۱). اولسون (۲۰۰۸) یادگیری جمعی را به عنوان فرایندی اجتماعی تعریف می کند که افراد در آن نحوه تفکر خود درباره امور مختلف را تغییر می دهند. یادگیری جمعی را می توان نوعی یادگیری مشترک تلقی کرد که تمامی یادگیری های صورت گرفته در آن در قالب فعالیت های اجتماعی رخ می دهد (Bruffee, ۱۹۹۳; Dillenbourg, ۱۹۹۹). در هر حال یادگیری جمعی امری است که انجام آن با ابزارهای مختلف آنلاین مقدور است. در این بین شبکه های اجتماعی^۲ به ابزاری مهم در این زمینه مبدل شده اند. فراگیران هر روزه ساعت ها برای استفاده از شبکه های اجتماعی صرف می کنند. بنابراین دانشمندان در حوزه آموزشی تلاش می کنند تا نقش شبکه های اجتماعی در یادگیری را تبیین کنند (خانی و منفرد، ۲۰۱۲). با توجه به مطالب فوق می توان مولفه ها و عناصر یادگیری جمعی را در قالب جدول زیر خلاصه نمود:

مؤلفه	سال	محقق
درک واحد	۲۰۱۰	آنته
هم افزایی	۲۰۱۶	اولسون و گرنبرگ
کار گروهی	۲۰۰۳ و ۱۹۹۱	مک کارتی و سالوین
ارتباط دو و چندجانبه	۱۳۸۸	کیا
جمع محوری در برابر فرد محوری	۱۹۹۲	اسمیت و گرگور
فعالیت اجتماعی	۱۹۹۳ و ۱۹۹۹	بروف و ولینبرگ

^۱. Collective Learning^۲. Social Networks

برای بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی مجازی به طور خلاصه به برخی پژوهشهایی که موضوعی مرتبط دارند اشاره می گردد: مالکی (۱۳۸۹) در پایان نامه خود تاثیر الگوهای طراحی آموزشی گانیه و پنج مرحله ای بایبی در آموزش مبتنی بر شبکه یادگیری، یادداری و انگیزش دانشجویان را مورد بررسی قرار داده بود که نتایج نشان داد که میزان یادگیری، انگیزش پیشرفت تحصیلی و یادداری دانشجویانی که با الگوی طراحی بایبی آموزش دیده اند به طور معناداری بیش از دانشجویانی است که با الگوی طراحی آموزشی گانیه آموزش دیده اند. جوادی نیا و همکاران (۱۳۹۰) نیز مطالعه ای را با هدف بررسی تاثیر استفاده از شبکه های مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند انجام داده اند. نتایج این تحقیق نشان داد که دانشجویان با معدل بالا و عملکرد تحصیلی پایین تر نسبت به دانشجویان با عملکرد و معدل بالاتر بیشتر از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند. خانی و منفرد (۱۳۹۱) تحقیقی با عنوان استفاده از شبکه های اجتماعی در یادگیری زبان در ایران انجام داده اند که نتایج تحقیق آنها نشان داده که فراگیران کاربران فعالی در شبکه های اجتماعی هستند و اعتقاد دارند شبکه های اجتماعی محیط مناسبی برای یادگیری و تمرین انگلیسی است. همچنین معلمان در ایران تشخیص دادند که شبکه های اجتماعی به عنوان ابزاری مفید می تواند به دانش آموزان در یادگیری زبان کمک کند. فریدمن و فریدمن (۲۰۱۱) پژوهشی با عنوان استفاده از فناوری های رسانه اجتماعی^۳ در افزایش یادگیری برخط داشته اند. آنها دریافتند که امروزه ۳۰ درصد از دانش آموزان کالج حداقل یک کلاس برخط داشته اند و همچنین فناوری های رسانه ای اجتماعی شامل تنوع وسیعی از فناوری های مبتنی بر وب مانند وبلاگ ها، ویکی ها، شبکه های اجتماعی بر خط و فضاهای مجازی^۴ است.

مازمان (۲۰۱۱) تحقیقی تحت عنوان تفاوت های جنسیتی در استفاده از شبکه های اجتماعی را انجام داده است. هدف او از این تحقیق مشخص کردن اهداف شخصی استفاده از شبکه های اجتماعی با تمرکز بر تفاوت های ممکن در بین زنان و مردان بوده است. تحلیل نتایج این تحقیق نشان داد که اهداف استفاده می تواند به چهار بخش طبقه بندی شود: برقراری ارتباط، ایجاد روابط جدید، استفاده برای اهداف آکادمیک و پیگیری دستور کار مشخص. تفاوت معناداری در بین جنسیت در همه اهداف ذکر شده یافت شده است. در حالی که تفاوتی در ایجاد مخاطبان جدید به نفع مردان است، تفاوت ها در سه هدف دیگر کاربران به نفع زنان است. ولتسیانوس و ناوارته (۲۰۱۲) در پژوهش خود به موضوع شبکه های اجتماعی به عنوان محیط های رسمی یادگیری: تجربیات و فعالیت های یادگیرنده پرداختند. آن ها بر این اعتقاد هستند که از وقتی که پتانسیل سایت های شبکه ها اجتماعی برای کمک کردن به آموزش توسط محققان برجسته شده است، شواهد تجربی بر استفاده از آن سایت هایی که برای یادگیری رسمی هستند اندک است. نتایج این تحقیق نشان داد که یادگیرندگان در مدیریت حجم وسیعی از اطلاعات قابل دسترس برای آنها و طراحی استراتژی ها و راه حل ها برای مدیریت زمان و همکاری شان نیاز به حمایت دارند. جنی وانگ (۲۰۱۳) در پژوهش خود تحت عنوان آنچه اساتید آموزش عالی نیاز دارند که در مورد دانشجویان امروزی بدانند: شبکه های اجتماعی برخط به طور خاص بر روی معروف ترین سایت رسانه ای اجتماعی یعنی فیس بوک تمرکز کرده و به بررسی ویژگی های تعامل یادگیری فراگیران مرتبط با فیس بوک پرداخته است. این محقق نتیجه گیری کرده است که استفاده از فیس بوک در آموزش فراگیران در دستیابی به سطوح بهتر، تعامل بالاتر و رضایتمندی قوی تر به تجربه یادگیری در دانشگاه کمک می کند. بنابراین او استفاده از فیس بوک به عنوان وسیله ارتباط و تعامل آموزشی به منظور توانمندسازی استعداد فکری برای به عهده گرفتن نقش فعال تر و مشارکت جوتر در تدریس و یادگیری را پیشنهاد کرده است.

سوال تحقیق

تجربه زیسته دانشجویان برنامه ریزی درسی فعال در گروه تلگرامی انجمن مطالعات برنامه درسی نسبت به چالش ها و مزایای یادگیری جمعی چیست؟

^۳ . Social Media

^۴ Virtual Environment

روش

پژوهش حاضر از نوع پدیدارشناسی توصیفی بود. هدف اصلی روش پدیدارشناسی یک توصیف جامع از پدیده تجربه شده برای دستیابی به ساختار ذاتی آن پدیده است.

جامعه و نمونه تحقیق

جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی اعضای گروه تلگرامی انجمن مطالعات برنامه درسی تشکیل می داد که به صورت هدفمند با تعدادی از اعضا که مشارکت فعالی در گروه دارند به عنوان نمونه مصاحبه به عمل آمد. فلذا روش نمونه گیری در این پژوهش، نمونه گیری هدفمند بود که در مطالعات پدیدارشناسی بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد و تا زمان اشباع شدن اطلاعات ادامه داشت.

روش جمع آوری اطلاعات

در پژوهش حاضر جهت گرد آوری اطلاعات از ابزار مصاحبه ی باز و ساختار نیافته با دانشجویان برنامه ریزی درسی عضو گروه انجمن مطالعات برنامه درسی استفاده شد. بدیهی است استفاده از اسناد و مدارک موجود در رابطه با موضوع تحقیق نیز مورد استفاده قرار گرفته است.

روش تجزیه و تحلیل

در پژوهش حاضر برای تحلیل داده ها از روش کلایزی استفاده استفاده شد. در روش کلایزی هفت گام تا رسیدن به هدف طی می شود:

در مرحله اول کلایزی، در پایان هر مصاحبه و ثبت یادداشت برداری های میدانی، ابتدا بیانات ضبط شده مشارکت کنندگان مکررا گوش داده می شود و اظهارشان، کلمه به کلمه روی کاغذ نوشته می شود و مصاحبه نوشته می شود و جهت درک احساس و تجارب شرکت کنندگان چندبار مطالعه می شود.

در مرحله دوم، پس از مطالعه همه توصیف های شرکت کنندگان، زیر اطلاعات با معنی، بیانات مرتبط با پدیده مورد بحث، خط کشیده می شود و به این طریق جملات مهم مشخص می شوند.

مرحله سوم که استخراج مفاهیم فرموله است، بعد از مشخص کردن عبارات مهم هر مصاحبه، سعی می شود تا از هر عبارت یک مفهوم که بیانگر معنی و قسمت اساسی تفکر فرد بوده است استخراج شود. البته پس از کسب این مفاهیم تدوین شده، سعی می شود تا مرتبط بودن معنی تدوین شده، با جملات اصلی و اولیه مورد بررسی قرار گیرد و از صحت ارتباط بین آنها اطمینان حاصل شود.

بعد از استخراج کدها، مطابق مرحله چهارم کلایزی، پژوهشگر مفاهیم تدوین شده را به دقت مطالعه می کند و بر اساس تشابه مفاهیم آنها را دسته بندی می نماید. بدین روش دسته های موضوعی از مفاهیم تدوین شده تشکیل می شود.

در مرحله پنجم، نتایج برای توصیف جامع از پدیده تحت مطالعه به هم پیوند می یابد و دسته های کلی تری را به وجود می آورند.

در مرحله ششم توصیف جامعی از پدیده تحت مطالعه ارائه می شود.

نتایج

سوال تحقیق: تجربه زیسته دانشجویان برنامه ریزی درسی فعال در گروه تلگرامی انجمن مطالعات برنامه درسی نسبت به چالش ها و مزایای یادگیری جمعی چیست؟

تحلیل داده های حاصل از پژوهش حاضر را می توان در دو بخش مزایا و چالش های به صورت زیر ارائه داد:

۱. مزایا

یکی از مزایایی که اکثر مصاحبه کنندگان به آن اشاره داشتند مربوط به یادگیری تصافی، افزایش تعامل بین دانشجویان و محتوای ارائه شده بود. بسیاری از افراد مشارکت کننده به صورت مرتب بر این نکته تاکید داشتند که فضای مجازی منجر به

افزایش انگیزش و یادگیری حتی در افرادی که تمایلی چندانی به یادگیری ندارند شده است. به طول مثال یکی از افرادی که از او در این زمینه مصاحبه به عمل آمد بیان می کند که:

"من چندان حال و حوصله نگاه کردن به کتاب رو نداشتم چون اصلا انگیزه ای ندارم اما از زمانی عضو گروه تلگرامی شدم مباحثی در گروه مطرح میشه که گاه و بیگاه می خونمشون و مطالبی جدیدی رو در زمینه رشته مون یاد می گیرم و این موضوع باعث شده یه کم با اشتیاق تر مباحث رو دنبال کنم". (مصاحبه ۳).

یا به طور مثال در ارتباط با یادگیری تصادفی و افزایش برقراری ارتباط بیان می کند که:

"مدتی پیش عضو گروه تلگرامی برنامه درسی شدم یه روز یه مطلبی اونجا گذاشته بودن که به صورت شانس مطالعه ش کردم در مورد رویکرد توریستی توی برنامه درسی چندفرهنگی بود و باعث شد با این مفهوم کمی آشنا بشم. مساله بعدی که واسم مفید بود برقراری ارتباط با کسانی بود که شاید خیلی از من دور بودند". (مصاحبه ۶).

جدول ۱ فراوانی شاخه های مختلف مرتبط با مزایای یادگیری جمعی در فضای مجازی (گروه تلگرامی برنامه درسی) را نشان می دهد. ذکر این نکته ضروری است یادگیری تصادفی جمعی که مصاحبه کنندگان به آن اشاره می کردند شامل مواردی چون مهارت های اجتماعی (احترام گذاشتن)، حل مساله، عادت کاری (سازماندهی، خوداتکایی، پاسخگویی) به علاوه مواردی چون افزایش ظرفیت تفکر، تفکر انتقادی و خلاقیت می شد. در قسمت زیر بخشی از مصاحبه های اشاره شده به موارد فوق ارائه گردیده است:

"استفاده از فضای مجازی به خصوص تلگرام برای یادگیری مطالب جمعی خیلی مهم است. از طریق این شبکه اجتماعی می توان به مطالب زیادی دسترسی پیدا کرد، مطالبی که هر روزه بین دانشجویان مورد بحث و ارزیابی قرار می گیرد اما بنظرم کمی هم باید مراقب نوشته ها بود و آنها را بالا و پایین کرد". (مصاحبه ۹).

جدول ۱: مزایای یادگیری جمعی از طریق فضای مجازی (تلگرام)

مقوله ها	فراوانی
افزایش یادگیری تصادفی	۸
افزایش تعامل بین دانشجویان	۷
افزایش تعامل با اساتید	۶
افزایش توجه دانشجویان	۴
افزایش رشد حرفه ای	۴
افزایش یادگیری کلی	۴
افزایش انگیزش	۳
افزایش عملکرد بین دانشجویانی که دارای برخی از مشکلات خاص هستند	۳
ارتقا خود ارزیابی و دگرارزیابی	۲
ارتقا رضایت فردی دانشجویان	۱
ارتقا مهارت های اجتماعی و تاملی	۱

"بنظر من یادگیری یادگرفتن، انجام امور مختلف به صورت مستقل، فهمیدن چگونگی همکاری با دیگران مثل یک تیم، صحبت در جمع همه و همه مهارت هایی است که می توان از طریق فضای مجازی به آن دست یافت. اینها چیزهایی است که واقعا در آینده ارزشمند خواهد بود". (مصاحبه ۲).

"بله مشارکت در فضای مجازی و برقراری ارتباط با دیگران در این محیط، توانایی کار با دیگران و دانستن چگونه سازگار شدن با عقاید و افکار آنها فرصتی است که در هرجایی رخ نمی دهد". (مصاحبه ۶).

مواردی که ذکر شد همگی حاکی از نقش شبکه های اجتماعی در چگونگی افزایش ظرفیت تفکر، یادگیری و برقراری ارتباط با دیگری و سازگاری بود. نکته مهم آنکه شبکه های اجتماعی به نوعی پیشران و تسهیل گر یادگیری از جمله یادگیری جمعی هستند. در واقع شبکه اجتماعی با مقرون به صرفه کردن یادگیری جمعی دانشجویان، افزایش انگیزش آنها، جلب توجه فراگیران و ارتقا مسئولیت پذیری و خوداتکایی نیز نقش مهمی در یادگیری جمعی ایفا می کنند. به طور مثال برخی از مصاحبه شوندگان معتقد بودند که:

"فضای مجازی و شبکه های اجتماعی عناصر انگیزشی لازم برای طرح ها و پروژه های جمعی در دانشجویان را فراهم می کنند". (مصاحبه ۱۰).

"در شبکه های اجتماعی همچون تلگرام کار کردن دانشجویان و فراگیران با یکدیگر بسیار آسان تر از شیوه های سنتی است". (مصاحبه ۱).

"با استفاده از نرم افزارها و برنامه های اجتماعی بهتر می توان توجه دانشجویان را جلب کرد، در این برنامه ها امکان مشارکت دانشجویان ضعیف و قوی به صورت مساوی برقرار است". (مصاحبه ۷).

جدول ۲: کدگذاری های مربوط به مزایا

شناسه	مفاهیم	مولفه ها
کد ۱	اما از زمانی عضو گروه تلگرامی شدم مباحثی در گروه مطرح میشه که گاه و بیگاه می خونمشون	یادگیری تصادفی
کد ۲	بنظرم کمی هم باید مراقب نوشته ها بود و آنها را بالا و پایین کرد	حل مساله، تفکر انتقادی
کد ۳ و ۴	صحبت در جمع همه و همه مهارت هایی است که می توان از طریق فضای مجازی به آن دست یافت بله مشارکت در فضای مجازی و برقراری ارتباط با دیگران در این محیط، توانایی کار با دیگران را افزایش می دهد	مشارکت
کد ۵ و ۶	شبکه های اجتماعی عناصر انگیزشی لازم برای طرح ها و پروژه های جمعی در دانشجویان را فراهم می کنند با استفاده از نرم افزارها و برنامه های اجتماعی بهتر می توان توجه دانشجویان را جلب کرد	انگیزشی

۱. چالش ها

اگرچه اکثر مشارکت کنندگان در تحقیق حاضر از مزایایی یادگیری جمع در شبکه های مجازی سخن به میان آوردند اما برخی نیز از معایب و چالش های آن را برشمردند که در جدول ۲ به صورت خلاصه ارائه گردیده است.

جدول ۳: چالش های یادگیری جمعی از طریق فضای مجازی (تلگرام)

مقوله ها	فراوانی
یادگیری سطحی و عدم توجه به نظرات دیگری	۹
فشارهای ناشی از نظام رسمی	۵
بازده یادگیری	۶
دیکتاتوری و سرکوب نظرات	۳
جزیره ای شدن مطالب	۴
عدم وجود سازماندهی	۷

در ارتباط با چالش های موجود در یادگیری جمعی از طریق شبکه اجتماعی (تلگرام) و فضای مجازی می توان گفت که برخی از این چالش ها به محتوای ارائه شده، عدم نظارت بر فراگیران، سطوح مختلف درگیری دانشجویان، سازماندهی نامناسب، یادگیری پراکنده و... ارتباط دارد. در ادامه به برخی از مصاحبه ها که حاوی مضامینی در این زمینه بوده اشاره گردیده است:

"فعالیت های جمعی که در گروه انجام می شود معمولاً فاقد ارزش علمی و یادگیری هستند" (مصاحبه ۱۰).

"بنظر من بحث های گروهی لازم و ضروری است، گاهی اوقات به کمک دیگران نیاز دارم اما حس می کنم مباحثی که در گروه مطرح می شود تمایل به آن دارد همه چیز حتی حل مشکلات را سطحی و ساده بگیرد" (مصاحبه ۸).

"تضاد زیادی در آنچه که در گروه مطالعات برنامه درسی مطرح می شود وجود دارد، به طور مثال چنان چه از اسم گروه پیداست همه باید مشارکت داشته باشند اما در صورت اظهار نظر ممکن با همجهای از مخالفت ها رو به رو می شوید و نظر شما سرکوب می شود" (مصاحبه ۲).

"به اعتقاد من بحث هایی که در گروه مطرح می شود ارزش افزوده چندانی از لحاظ یادگیری جمعی ندارد چرا که هرکس به صورت دلخواه و پراکنده مطالب را از این کانال و آن کانال فوروارد می کند" (مصاحبه ۴).

"مساله آماده بودن مساله ای حائز اهمیت است، قبل از اینکه مطلب علمی یا بحثی در گروه مطرح شود باید آمادگی اعضا مورد نظر باشد اما در این زمینه هیچ هماهنگی وجود ندارد" (مصاحبه ۱).

جدول ۴: کدگذاری های مربوط به مزایا

شناسه	مفاهیم	مولفه ها
کد ۱	فعالیت های جمعی که در گروه انجام می شود معمولاً فاقد ارزش علمی و یادگیری هستند حس می کنم مباحثی که در گروه مطرح می شود تمایل به آن دارد همه چیز حتی حل مشکلات را سطحی و ساده بگیرد	یادگیری سطحی
کد ۲	در صورت اظهار نظر ممکن با همجهای از مخالفت ها رو به رو می شوید و نظر شما سرکوب می شود	سرکوب
کد ۳	هرکس به صورت دلخواه و پراکنده مطالب را از این کانال و آن کانال فوروارد می کند	پراکنده گویی
کد ۵	قبل از اینکه مطلب علمی یا بحثی در گروه مطرح شود باید آمادگی اعضا مورد نظر باشد اما در این زمینه هیچ هماهنگی وجود ندارد	عدم سازماندهی

بحث و نتیجه گیری

تحلیل داده های پژوهش حاضر حاکی از آن بود که کاربست فناوری های نوین و فضای مجازی از جمله شبکه اجتماعی تلگرام در یادگیری جمع با محدودیت ها و مزایایی پیچیده ای رو به رو است. یکی از مزایای اصلی شبکه های مجازی رشد و توسعه مهارت های اجتماعی، حل مساله، خوداتکایی، مسئولیت پذیری و ظرفیت سازی برای تفکر فراگیران می شود. از طرفی منجر به جلب توجه، انگیزش، انطباق با سرعت فراگیران و افزایش یادگیری می شود. در ارتباط با محدودیت ها نیز باید گفت که سوالاتی که در این زمینه یعنی استفاده از فضای مجازی در یادگیری جمعی مطرح می شوند عبارتند از: در شبکه های اجتماعی از جمله تلگرام میزان صرف وقت برای آماده سازی افراد و مطالب جهت مشارکت در مباحث گروهی و یادگیری جمعی تا چه حد است؟ ارزشیابی از این یادگیری های چگونه در فضای مجازی میسر است؟ نتایج تحلیل مصاحبه حاکی از آن بود که سطحی نگری، سرکوب نظرات دیگران، عدم سازماندهی و دیکتاتوری از جمله موانع و محدودیت هایی هستند که در یادگیری جمعی از طریق شبکه های اجتماعی از جمله تلگرام رخ می دهد. در هر حال پرواضح است که نیاز به سازماندهی، ساختار بندی و منظم ساختن فضای مبتنی بر شبکه های مجازی از جمله پیش بایست های لازم در اقدام به یادگیری جمعی است. بنابراین با توجه به ورود فضای مجازی و شبکه های اجتماعی در تمامی ابعاد زندگی از جمله آموزش نمی توان با چشم پوشی از این ابزارهای مهم نوین

اقدام به یادگیری و آموزش به شیوه موثر کرد. چنانچه نظام دانشگاهی با عزم جدی اقدام به شناخت بیشتر چالش ها و نقاط مثبت و منفی فضای مجازی در حیطه آموزش کند بدون شک افق پیش روی آموزش در دانشگاه های کشور به گونه ای دیگر ترسیم خواهد شد. بعد یادگیری جمعی تنها یکی از ابعادی بود که در پژوهش حاضر به آن پرداخته شد پیشنهاد می شود که ابعاد دیگری چون یادگیری فردی، یادگیری غیررسمی، یادگیری رسمی، یادگیری شغلی، یادگیری اجتماعی، یادگیری پنهان و ... در ارتباط با فضای مجازی و شبکه های اجتماعی مورد کاوش و تحقیق قرار گیرد.

منابع

کیا، علی اصغر (۱۳۸۸). نگاهی به آموزش مجازی (الکترونیک). مجله علوم اجتماعی. شماره ۲۴.
 خانی، رضا؛ منفرد، مریم (۱۳۹۱). استفاده از شبکه های اجتماعی در یادگیری زبان در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
 مهدوی نسب، یوسف (۱۳۹۰). تاثیر وبلاگ بر یادگیری جمعی دانشجویان دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
 مالکی، مائده (۱۳۸۹). تاثیر الگوهای طراحی آموزشی گانیه و پنج مرحله ای بایبی در آموزش مبتنی بر شبکه یادگیری، یادداری و انگیزش دانشجویان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.

B.L. Smith, J.T. McGragor. (۱۹۹۲). What is collective Learning? [WWW]
<http://learningcommons.evergreen.edu/pdf/collab.pdf> (۱۱،۱۲،۲۰۱۱)
 Friedman, L. We. Hershey H. Friedman (۲۰۱۱) Using Social Media Technologies to Enhance Online Learning. Journal of Creative Education, ۲, ۱۵۶-۱۶۳
 Garavan T. N. and McCarthy, A. (۲۰۰۳). Collective Learning Processes and HRD, [WWW]
<http://www.blogtalkradio.com/kathryn-faridah> ghazali/۲۰۱۰/۱۲/۲۳/garavan-t-n-and-mccarthy-a-۲۰۰۳-collective-learning-processes-and-hrd.
 Anette, Oxenswärdh (۲۰۱۰), Teachers' Collective learning for more reliable assessment.
 Dillenbourg, P. (۱۹۹۹). Collective Learning: Cognitive and Computational Approaches. Advances in Learning and Instruction Series, New York, NY: Elsevier Science Inc.
 Mazman, S. Güzin. Yasemin Koçak (۲۰۱۱) Usluelgender Differences In Using Social Networks. Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET, ۷۱۰ n۲ p۱۳۳-۱۳۹
 Veletsianos, G. Cesar C. Navarrete (۲۰۱۲) Online Social Networks as Formal Learning Environments: Learner Experiences and Activities Online. The International Review of Research in Open and Distributed Learning, [S.L.], v. ۱۳, n. ۱, p. ۱۴۴-۱۶۶
 Bruffee, K. (۱۹۹۳). Collaborative Learning. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, pp. ۲۸-۵۱. Organisational Change Management: A.
 Ohlsson, J. (۲۰۰۸) ۲۹/۹-۲۰۰۸, Föreläsning: Arbetslag och lärande? Södertörns högskola
 Slavin, R. (۱۹۹۱) Student team learning; a practical guide to cooperative learning. [WWW]
<http://www.ericdigests.org/۱۹۹۵-۱/elements.htm>.